

LEEWARDEN

De Friese Omweg

Track 1 - Welkom

Welkom bij deze podwalk. Vandaag zijn we in Leeuwarden. Een stad die een belangrijke rol heeft gespeeld in het ontstaan van ons koninklijk huis.

De Oranje-Nassaus zijn sinds Willem van Oranje steeds hoger opgeklommen en eind 17^e eeuw is het de machtigste familie van ons land. Een Oranje-Nassau is zelfs koning van Engeland! En ze hebben een Friese tak: de Nassau-Dietz lijn. Deze Friese Nassaus spelen lang een onopvallende rol in de Nederlandse geschiedenis. Echt veel macht hebben ze niet. Echt rijk zijn ze ook niet. Ze wonen hier in Leeuwarden. Buiten de spotlights.

Maar er staat iets te gebeuren waardoor alle ogen van het land zich ineens richten op deze Friese familietak. Even lijken de Oranje-Nassaus alles te verliezen, maar het is deze Friese tak die ervoor zorgt dat de dynastie blijft bestaan.

Sterker nog: aan het eind van onze wandeling is de familie machtiger dan ooit.

De Friese Nassau-Dietz zijn de rechtstreekse voorouders van ons koningshuis. Hoe ze dat zijn geworden? Dat ga ik je vertellen. Ga je mee? We volgen het Rengerspad langs het water.

Track 2 – Rengerspark

We houden het grindpad links aan. We lopen door het Rengerspark en gaan naar het oude centrum van de stad. Loop je mee? Leeuwarden is een oude stad met veel gebouwen uit de tijd waar we naar teruggaan in ons verhaal. Ik ga het je allemaal laten zien.

Maar eerst zal ik je kort uitleggen hoe de situatie in de Nederlanden is in de tijd van ons verhaal. Rond 1700 is Willem III de machtigste man van de Nederlanden. Deze Willem III is een Oranje-Nassau en een rechtstreekse achterkleinzoon van Willem van Oranje. Hij is stadhouder van de meeste provincies in ons land, waaronder Holland, Zeeland en Utrecht. Hij is de hoogste baas daar, en daarom heeft hij veel macht. Hij kan bestuurders in steden benoemen, maar ook weer ontslaan. Willem III geeft veel baantjes weg aan zijn vrienden.

Maar dat komt hem op steeds meer kritiek te staan, deze vriendjespolitiek. Naast zijn stadhouderschap hier in de Nederlanden is hij ook nog eens koning van Engeland, Schotland en Ierland omdat hij getrouwd is met de Engelse koningin. Het kan niet op. Van alle Oranje-Nassaues die hem voor zijn geweest, is Willem III het machtigst. Hij regeert over het grootste grondgebied.

Maar dan... slaat het noodlot toe.

Het begint knullig. Willems paard struikelt over een molshoop.

Willem slaat tegen de grond en breekt een sleutelbeen. Zijn herstel gaat moeizaam.

Als hij voor een open raam in slaap valt, wordt een longontsteking hem fataal.

Willem III overlijdt.

Hij heeft geen kinderen. Of broers. En dus geen rechtstreekse opvolger. De directe lijn van stamvader Willem van Oranje is afgebroken. Het succesverhaal van de familie Oranje-Nassau lijkt ten einde. Ze zijn klaar om vergeten te worden. Of... toch niet?

Het testament van Willem III wijst een opvolger aan. Een ver familielid dat de Nassau-lijn voort moet zetten.

Track 3 – Friso

We houden rechts aan en daarna op de kruising gaan we weer rechts.

Dat verre familielid woont hier in Leeuwarden. Johan Willem Friso van Nassau-Dietz. Een achterneef van Willem III. Friso is ook stadhouder. In dit geval van Friesland, Groningen en Drenthe. Maar nu Willem III dood is, grijpen de bestuurders in het land de kans om het stadhouderschap af te schaffen. Ze vinden dat Willem III als stadhouder te veel macht had en dat willen ze niet meer. Het stadhouderschap? Weg ermee. Maar hier in Friesland, is de situatie net iets anders...

Track 4 – De Friese Nassaues

We houden links aan, zie je in de verte dat bruggetje? Daar gaan we over.

Je zult zien dat op deze route straatnamen net iets anders worden geschreven. Friezen staan bekend als een eigenzinnig en trots volk. Ze hebben een eigen taal, een eigen vlag en zelfs een

eigen volkslied. En ook hier doen ze het in de 18^e eeuw net iets anders. Stadhouderschap wordt je omdat je vader dat is. Je erft dus een hele hoop verantwoordelijkheid. Friesland is de enige provincie waar dit in die tijd zo geregeld is. Waar alle andere provincies het stadhouderschap afschaffen, kan dat hier niet, want het gaat over van vader op zoon.

En dus is Friso opeens de enige stadhouder die over is in de Nederlanden. Friso is wel een Nassau, maar geen Oranje. Hij behoort tot een van de zijtakken van de familie, die niet direct van Willem van Oranje afstamt, maar van zijn jongere broer Jan. De Friese tak heeft zich altijd wel sterk verbonden gevoeld met de Oranje-Nassaus. Maar ze zijn een stuk armer en hebben minder macht. Ze zijn vooral goed op het slagveld. De Friese Nassaus leveren succesvolle legeraanvoerders.

Maar nu vanuit het niets krijgt Friso dus de erfenis van Willem III in zijn schoot geworpen. En moet hij ervoor zorgen dat de Nassau-lijn blijft voortbestaan. Een grote verantwoordelijkheid. Maar vooral, wat een sprong vooruit. Friso mag zich ineens Prins van Oranje noemen. En hij erft landgoederen, kastelen en huizen door het hele land.

Track 5 – Maria Louise

We gaan rechtdoor en lopen straks het park uit. Zie je daar dat hek? Die kant op.

Friso is nog vrijgezel als hij alles erft, en daar moet natuurlijk verandering in komen. Zijn moeder gaat voor hem op zoek naar iemand om mee te trouwen. Ze vindt voor hem een kandidate uit de topadel van Duitsland. Maria Louise van Hessen-Kassel. Een plichtsgetrouwe en verstandige vrouw die weet hoe ze zuinig met geld moet omgaan.

Ze trouwen en Maria Louise komt naar Leeuwarden. Ze gaan wonen op het Stadhouders Hof. Dat komen we straks tegen op onze route. Hier wordt hun dochter Anna geboren. Friso is als opperbevelhebber van het leger veel op het slagveld te vinden. Hij heeft meer met oorlog dan met politiek. Hij is weinig thuis.

Ondanks de erfenis moet het koppel voorzichtig zijn met geld. Friso heeft veel landgoederen geërfd, maar die moeten allemaal onderhouden worden. Ze kósten vooral geld. Friso en Maria Louise kunnen zich maar een kleine hofhouding permitteren.

Track 6 – De erfenis

Steek voorzichtig over en ga rechtdoor de Singelstraat in.

Voor Maria Louise moet het best een omslag zijn geweest. Van de topadel in Duitsland naar een veel eenvoudiger hof waar ze ook nog eens op de kleintjes moet letten.

En het geld van de erfenis van Willem III moet eerst nog maar eens hun kant op komen. Iemand anders is erop aan het azen. Iemand die vindt dat hij er meer recht op heeft. En het is niet de minste... de koning van Pruisen. Dat was toen nog een Duits Koninkrijk.

Eerlijk is eerlijk, deze koning heeft recht van spreken. Hij is dan wel geen Nassau, maar wel een kleinzoon van Frederik Hendrik, een zoon van Willem van Oranje. En daarmee directere familie dan Friso. En bovendien claimt de koning van Pruisen dat Willem III hém de Oranje prinsentitel heeft beloofd.

Track 7 – De koning van Pruisen

We gaan hier rechtdoor over de stoep, met het water en de Prinsentuin aan je linkerhand. Zie je het park al? Daar aan de overkant? De gracht omringt de oude stadskern van Leeuwarden. Vroeger stonden hier stadsmuren, maar toen de 80-jarige Oorlog ten einde kwam waren ze niet meer nodig en werden ze afgebroken.

We moeten om de gracht heen om in het oude centrum te komen. Loop je mee? Dan vertel ik je hoe het verder gaat. Want de koning van Pruisen wil dus die erfenis maar de Nederlandse bestuurders durven geen partij te kiezen. Ze willen de koning van Pruisen niet voor het hoofd stoten. Hij is een belangrijke bondgenoot in de oorlog tegen Frankrijk.

De koning van Pruisen reist hoogstpersoonlijk naar Den Haag om de erfenis op te eisen. Hij heeft recht op die erfenis vindt hij, en niet dat stadhoudertje in Friesland. Terwijl de koning van Pruisen in Den Haag in de watten wordt gelegd, wordt Friso op het matje geroepen.

Friso is op dat moment op een slagveld in de zuidelijke Nederlanden en staat in de frontlinie tegenover Frankrijk. Onder protest verlaat hij het slagveld en reist naar Den Haag.

Waar hij nooit aan zal komen...

Track 8 – Langs het water

Loop je mee naar links? Dan vervolgen we onze route langs het water.

Track 9 – De verdrinking

Friso is per koets op weg naar Den Haag als hij het Hollands Diep moet oversteken. Zijn koets wordt op een veerpont gezet, maar tijdens de overtocht breekt noodweer los. 'Hoogheid, gaat u toch zitten in uw koets.' De prins knikt. Hij stapt in. Hevige windstoten laten de koets bijna kantelen. De prins komt weer naar buiten. Het water spat steeds hoger op. De pont ligt scheef en loopt vol. Door een vloedgolf slaat Friso overboord. Met koets en al gaat hij ten onder. Hij verdrinkt. 23 jaar oud.

Pas acht dagen later wordt zijn lichaam in het water gevonden. De Prins van Oranje en stadhouder van Friesland, is dood. Zonder een zoon als opvolger. Zijn we terug bij af na de dood van Willem III?

Kijk eens, je hebt hier mooi zicht op de Oldehove. Je ziet nu pas hoe schuin die is. Onze eigen Toren van Pisa. Deze toren stond er al in de tijd van Friso. Hij heeft de toren met eigen ogen gezien, ook het kerkgebouw dat er toen nog aan vastzat. Het is net alsof de toren zich buigt voor het blauwe bloed. De adel in de stad die opeens zijn kopstuk kwijt is.

Track 10 – Een zoon

We lopen om het water heen richting de Prinsentuin.

Friso en Maria Louise hebben wel een dochter, maar die kan de lijn niet voortzetten. Die gaat in die tijd alleen over van vader op zoon. Maar je verzint het niet. Als Friso verdrinkt in het Hollands Diep, is zijn vrouw Maria Louise hoogzwanger.

Zeven weken na het overlijden van haar man, schenkt ze het leven aan een zoon.

Track 11 – Prinsentuin

We gaan de Prinsentuin in, het tweede pad links en dan rechts aanhouden.

Zie je daar rechts aan de andere kant van het plein die muurschildering? Daar komen we straks langs. Het is Maria Louise.

Track 12 – Willem IV

De zoon krijgt de naam Willem Karel Hendrik Friso. Willem IV. En nu is er dus ineens toch een opvolger voor zijn vader als stadhouder van Friesland. En dus ook voor de erfenis.

Weduwe Maria Louise heeft het absoluut niet breed. Na het overlijden van haar man is het alleen maar erger geworden. Ze moet bezuinigen en haar hofhouding nog verder inkrimpen. Maar ze is loyaal en wil haar mensen niet ontslaan. Via omwegen probeert ze haar personeel te behouden. Bijvoorbeeld door het verkopen van schilderijen. Naar de buitenwereld proberen de Friese Nassaus zo sterk mogelijk het beeld uit te stralen dat ze rijk en belangrijk zijn. Maar achter gesloten deuren zijn ze vooral de eindjes aan elkaar aan het knopen.

We lopen hier door de Prinsentuin, nu een stadspark. Maar toen was het de tuin waar de Nassaus zich terug konden trekken. In de rust en tussen het groen. Maria Louise is graag in de buitenlucht. Deze tuin is haar trots. Ze laat de tuin inrichten naar Frans voorbeeld. Strakke perken en kort gesnoeide hagen. Dat zie je nog steeds wel een beetje. Ook heeft ze een buitenverblijf net buiten de stad waar ze boomgaarden laat aanleggen: Mariënburg.

Hier in de Prinsentuin is Maria Louise vaak te vinden met dochter Anna en de kleine Willem IV. De kinderen kunnen er fijn spelen. Willem IV is vijf als hij een ongelukkige val maakt. Hij zal er de rest van zijn leven last van houden. Hij houdt er een bochel aan over. Nee, echt voor het geluk lijkt hij niet geboren, deze jongen. Een vader die hij nooit zal kennen en nu weer deze smak.

Track 13 – Een missie

We gaan hier naar rechts door het hek en daarna meteen weer rechts.

Een sterke moeder heeft hij wel. Maria Louise heeft een missie. Een paar weken na Willems geboorte begint ze al met brieven schrijven. Haar doel is om zoon Willem IV, zodra hij volwassen is, niet alleen stadhouder van Friesland maar van alle provincies te maken.

Track 14 - Gedenksteen

Zie je daar rechts die gedenksteen? Die is daar gelegd ter herinnering aan één van de Friese Nassau-Dietz, die de Prinsentuin heeft aangelegd.

Maria Louise steekt tijdens het opgroeien van haar zoon veel energie in het uitbreiden van zijn invloed. Ze betaalt zelfs geld om mensen om te kopen. Het duurt nog even voordat haar zoon volwassen is, maar dan moet de weg wel vrij voor hem zijn. Geduldig en voorzichtig gaat ze te werk.

Track 15 – De brieven van Maria Louise

Zie je dat gebouw daar? Dat is Tresoar. De Schatkamer van Friesland. Veel van de brieven die Maria Louise schrijft zijn hier bewaard.

Wij steken hier over via het zebrapad en dan gaan we aan de overkant het Heer Ivostraatje in.

Track 16 – De stad in het hart

Straks, aan onze linkerkant, passeren we de muurschildering van Maria Louise. Ze kijkt uit over de stad die een plek in haar hart kreeg en waar ze nooit meer weg zou gaan.

Track 17 – Marijke Meu

Kijk, hier is ze. Maria Louise. De muurschildering laat Maria Louise en Friso zien als stamouders van veel Europese vorstenhuizen. Die staan onder hen op het tegeltableau afgebeeld.

We blijven hier even staan. Ja, Maria die uitkijkt over háár stad. Ze is van de stad gaan houden, en Leeuwarden van haar. Maria Louise is hier onder de bevolking van Leeuwarden bekend om haar vrijgevigheid en aardige karakter. Ze gaat in haar draagkoetsje door de straten van Leeuwarden en gooit suikergoed naar de joelende jeugd. Dit soort acties maken haar enorm populair. Liefkozend wordt ze in het Fries 'Marijke Meu' genoemd. Tante Marijke.

Aardig, maar ook doortastend want haar inspanningen voor zoon Willem IV worden beloond. Eenmaal 18 is hij niet alleen stadhouder van Friesland, maar ook van Groningen, Drenthe en Gelderland. Dat heeft zijn moeder maar mooi voor elkaar gekregen

En toch blijven veel deuren voor hem gesloten. Regenten willen de macht van de enige overgebleven stadhouder in de Nederlanden zo klein mogelijk houden.

Kom, we gaan verder, we gaan hier links de Grote Kerkstraat in.

Track 18 – Princessehof

In deze Grote Kerkstraat blijven we rechtdoor lopen.

Willem IV gaat op het Stadhoudelijke Hof wonen, net als alle andere stadhouders voor hem. Daar zijn we niet meer ver vandaan. Zijn moeder verhuist naar het gebouw aan onze linkerkant, het Princessehof.

Nu is het Princessehof een keramiekmuseum, en dat is niet toevallig. Maria Louise heeft een grote verzameling keramiek. Keramiek is een statussymbool in die tijd. Daarmee laat ze zien dat ze een goede smaak heeft. Ze heeft zelfs een porseleinen reisservies dat ze altijd meeneemt in een leren koffertje als ze ergens naartoe gaat.

Kom, dan lopen we nog een stukje verder door de straat waar Maria-Louise ook vaak heeft gelopen.

Track 19 – Anna van Hannover

We gaan hier naar rechts de Beijerstraat in.

Het laantje hier is vernoemd naar Anna van Hannover. Dat is de dochter van de Engelse koning. Met haar trouwt Willem IV als hij 23 jaar oud is. Ze verhuist van het grote Engelse hof en trekt hier bij hem in op het Stadhoudelijk Hof. Dat is hier om de hoek. Anna's balzaal en Anglicaanse kerk liggen aan dit laantje. Maar daar gaan we nu niet in, wij lopen rechtdoor en gaan straks rechts het Hofplein op.

Track 20 – Stadhoudelijk Hof

Kijk, we zijn er, het grote gebouw hier rechts is het Stadhoudelijk Hof waar de Friese Nassaus wonen. Het is nu een hotel. Het wordt destijds voor het huwelijk van Friso en Maria Louise flink verbouwd. Sindsdien heeft het deze vorm met de twee vleugels.

Het stadhuis ligt er pal tegenover. Kijk daar, dat gebouw met de gouden leeuw boven de ingang. Dat is de achterzijde. De voorkant van het stadhuis ligt aan het plein. Het is gebouwd toen Willem IV nog maar drie jaar oud was. Hij mocht de eerste steen leggen.

En daar, dat standbeeld? Dat is 'Us Heit'. Dat betekent 'Onze Vader' in het Fries.

Het is een voorvader van Willem IV: Willem Lodewijk. De eerste Nassau die hier in Friesland komt wonen en stadhouder wordt, al in de zestiende eeuw.

En zie je daar die boom met het hek eromheen? Dat is de Wilhelminaboom. De boom wordt geplant als koningin Wilhelmina op de troon komt in 1898, dus nog veel later. De boom is een eerbetoon aan de wortels van de koninklijke familie. Want die liggen hier, in Leeuwarden.

We lopen rechts langs de boom verder door de Weerd.

Track 21 – Het plein

We gaan hier op het plein links langs het water.

Track 22 – De gaper

Als je over het bruggetje heen kijkt zie je aan de overkant tegen de gevel een beeld hangen. Dat is een Gaper. Daar zit in die tijd de Ooievaar, een belangrijke herberg. In de herbergen van de 18^e eeuw ontstaat een nieuw fenomeen: het koffiehuis. In zo'n koffiehuis komt de adel samen om het nieuws van de dag door te nemen, te roken en te roddelen. De Gaper aan de gevel is een replica. Je kunt de originele Gaper zien in het Historisch Centrum Leeuwarden.

We vervolgen onze weg rechtdoor, langs het water.

Track 23 – De prinsentitel

We gaan naar links, de Grote Hoogstraat in.

Eén van de eerste dingen waar Willem IV zich op stort zodra hij stadhouder is, is de erfenis. Het conflict met de koning van Pruisen is na al die jaren nog steeds niet opgelost. Willem IV besluit water bij de wijn te doen, want hij heeft zijn zinnen gezet op dat wat hij het belangrijkste vindt: de

prinsentitel van Oranje. Er komt een akkoord. Willem IV geeft gebieden weg aan de koning van Pruisen in ruil voor wat hij echt wil. En voortaan mag hij zich Prins van Oranje noemen.

Track 24 – Een slimme zet

We steken de weg over, de Kleine Hoogstraat in.

Het is een slimme zet van Willem IV. Nu de Friese Nassaus weer Oranje heten, kunnen zij zich voordoen als de ware opvolger van Willem van Oranje. Dat heeft Willem IV goed gezien. En het gaat straks een nog veel grotere rol spelen dan hij dacht.

Track 25 – De Waalse kerk

We gaan hier naar rechts de Grote Kerkstraat in.

Zie je hier rechts dat gele gebouw? Dat is de Waalse Kerk. De hofhouding van de Nassaus trekt Frans sprekenden naar Leeuwarden, want binnen de Europese adel is het de gewoonte om Frans te spreken. Deze Frans sprekenden worden in de Nederlanden Walen genoemd. Deze groep wil graag een gebouw voor kerkdiensten in hun eigen taal en de Nassaus vinden dit geen probleem. De Walen zijn ook protestants, net als de Nassaus. Het orgel wordt geschonken door Anna van Hannover, de echtgenote van Willem IV. Zij is een groot muzikliefhebber. Het orgel wordt nog steeds bespeeld. Luister maar.

Track 26 – De Grote kerk

En daar is de Jacobijnerkerk, ook wel de Grote Kerk genoemd. Het oudste monument van de stad. Bekend is het Oranjepoortje aan de oostkant, een portaal met een boompje met oranjeappels en het wapen van Leeuwarden. Het is de oude ingang van de stadhouders van Friesland.

De Friese Nassaus liggen hier begraven. Samen met Breda en Delft behoort Leeuwarden tot de drie steden met een koninklijke grafkelder. Us Heit, ligt hier begraven, samen met zijn vrouw. Friso ligt hier, al werd hij pas zeven maanden na zijn verdrinkingsdood bijgezet. En Friso's vrouw: Maria Louise ligt naast hem.

Track 27 – Kerkhof

We steken de Groeneweg over. Kijk daarbij goed uit. Daarna gaan we het parkje in en lopen we langs het water. Zie je daar die brug? Daar gaan we naartoe.

Zijn vader, moeder en voorouders liggen hier dus wel, maar Willem IV is niet begraven in de kerk. Zijn vrouw Anna van Hannover ook niet. Zij liggen begraven in de grafkelder in Delft. Hoe dat zo gekomen is? Dat vertel ik je in het laatste deel van de wandeling. Want we zijn er nog niet. Er staat nog iets heel spannends te gebeuren.

Track 28 – Over de brug

We gaan over de brug en verlaten daarmee de oude stadskern. Daarna gaan we rechtsaf de straat in en blijven we langs het water lopen.

Track 29 – De laatste stadhouder

Nederland raakt opnieuw in oorlog met Frankrijk. De Fransen vallen van alle kanten aan. Het land dreigt onder de voet te worden gelopen. Het is een chaos. Wie moet ons redden? Steeds harder klinkt de roep om een leider. Het volk mist een boegbeeld. Maar wie moet dat zijn? Het stadhouderschap is afgeschaft.

Of wacht, er is er nog één. In het noorden natuurlijk. Willem IV, stadhouder van Friesland. Die dankzij de inzet van zijn moeder ook nog Groningen, Drenthe en Gelderland erbij heeft. Opeens kijkt iedereen naar Willem IV. De enige stadhouder die in de aanbidding is. En ook nog eens prins van Oranje-Nassau, de ware opvolger van Willem van Oranje, Vader des Vaderlands.

Willem IV wordt de verlosser om wie een groot deel van het land roept. Hij hoeft zich alleen nog maar omhoog te laten tillen. Zelf is hij voorzichtig. 'Niet de schreeuwstem van het volk, maar de regenten moeten mij verheffen', zegt hij. Waarschijnlijk spreekt hier nog een beetje trots. De regenten hebben nooit naar hem omgekeken maar kunnen er nu niet langer onderuit: ze hebben hem nodig.

De prins wacht geduldig, maar het volk niet.

Track 30 – Een nieuwe leider

Aanhangers van de prins gaan de straat op. Oranjevlaggen gaan uit. Oranjelinten en strikken verschijnen op hoeden en jassen. Wij zijn voor de prins, hij is onze leider. Sommige van de regenten zijn zo bang voor een volksopstand dat ze niet langer in hun eigen huis slapen. Nederland is verdeeld. Durven ze het aan om alle macht aan één stadhouder te geven? Op sommige plaatsen in het land wordt een burgemeester of een schout in de gracht gegooid. Uiteindelijk kiezen de regenten eieren voor hun geld en stemmen in, bang dat ze anders hun leven niet meer zeker zijn.

Willem IV wordt uitgeroepen tot de nieuwe leider van het land. Stadhouder van alle provincies. Eerste stadhouder van de Republiek der Verenigde Nederlanden. De jongen die zijn vader nooit heeft gekend en als kind ongelukkig ten val kwam, vindt zichzelf opeens terug op de hoogste positie van het land. Hij is de allereerste Oranje-Nassau die de baas is over heel Nederland.

Maar Willem IV moet wel verhuizen. Met echtgenote Anna van Hannover laat hij Leeuwarden achter zich en verhuist hij naar Den Haag. Daar zit de politieke macht van het land. Daar begint ook hun nieuwe leven. Het betekent het einde van het Stadhoudelijk Hof hier in Leeuwarden. Maria Louise blijft achter en woont tot haar dood op het Princessehof.

Track 31 – Einde

Als je hier naar links gaat langs de Hogeschool kom je weer terug bij de parkeerplaats.

Wat leuk dat je met me mee bent gelopen. Nu weet je welke rol de Friese tak van de Nassaus heeft gespeeld in de geschiedenis van ons koningshuis. Ze waren minder rijk en hadden minder invloed, maar na een omweg is de familie machtiger dan ooit geworden. Willem IV bleek hier in Leeuwarden de juiste man op de juiste plek op het juiste moment te zijn. Mede dankzij zijn moeder is hij de eerste Stadhouder van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

Zie ik je nog een keer terug? Bijvoorbeeld in Den-Helder? Daar vertel ik je hoe de eerste Oranje-Nassau tot koning werd verheven. Het is een spannend verhaal. We lopen door duinen en langs forten, we zien de zee en beklimmen dijken. Ik zie je daar. Voor nu een goede reis naar huis.